

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ל'

- (א) **תפשוט דבעי ר' אושעיא וכו'-** הק' הקרן אורה, היכי מדמה הגמ' הא דר' אושעיא למתני', הא במתני' אפי' לאחר שכבר הקדישה יכול לפדותה ולהקדישה, ולכן אינו חשיב דבר שלא בא לעולם. אבל בקידושין, אילו אמר הרי את מקודשת לאחר שאגרשיך לא מהני, ומשום דהוי כדבר שלא בא לעולם, משום דאין בידו לקדשה. ותי' דזהו באמת כוונת ר' ירמי' לתרץ ולחלק בין פדאן הוא לפדאום אחרים, דמה שפדאן הוא אמרי' דחוזרות וקודשות הוא משום דבידו לפדותה ולהקדישה, משא"כ בקידושין, שהוא דומה טפי לפדאום אחרים, דאין בידו לחזור ולהקדישה, ולכן אינה מקודשת עוד [ולכא' דבריו צע"ק, דלכא' לפי"ז יש לפשוט להיפוך, דהוי דומה לפדאום אחרים ולכן לא תיהוי מקודשת]. וכ' **הקהלות יעקב** (כ"ג) דמבואר מדברי הר"ן דלא פ' כהק' אורה, ולכן כ' לתרץ קו' הקר"א באופן אחר. דהיינו, דיש לחקור, כשאומרים דבידו מהני אף בדבר שלא בא לעולם, האם אמרי' כן אפי' אם דבר זה לגמרי אינו שלו, אבל שבידו הוא לקנותה, או דלמא כיון דאינו שלו, לא מהני מה שהוא בידו. למשל, האומר פירות ערוגה זו תרומה לכשיתלשו, כיון דבידו לתולשם, יכול לעשותם תרומה כיון שהוא בידו, ועכשיו גם הם שלו. אבל היכא שהדבר הוא בידו, אבל אינו שלו, אז י"ל דמה שהוא בידו לעשותו שיהי' שלו, לא מהני, אלא נחשב זה דבר שלא בא לעולם, ואינו יכול לפעול קניינים עליו. ואם אמרי' כן, א"כ שפיר מדמה הגמ' הקדש לאשה, דמה שנקט הקר"א דבידו לפדותה ולהקדישה, אה"נ, דיכול עכשיו לפדותה, אבל כל זמן שלא פדאו, הרי נמצא הוא ברשות הקדש, ברשות שאינו שלו, וממילא מה שהוא בידו לא מהני כלל. וע"ש שכ' בהמשך לתלות שאלה זו, אם מהני דבר שהוא בידו אף שאינו ברשותו, במח' הראשונים לקמן דף ל"ד, ובעז"ה יתבאר הדבר שם.
- (ב) **תפשוט דבעי ר' אושעיא-** אי' בר"ן לעיל (כח:) מהלך א' בהסוגיא דאתיא לפי ר"מ, דס"ל דקונם כללי יש בה מעילה, וזה ה' הנדון, אם קדושה זה פקע בכדי או לא. והק' **רעק"א**, א"כ מה שייך לפשוט שאלת ר' אושעיא, הרי ע"כ שאלת ר' אושעיא אינו לפי ר"מ, דס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם (דודאי חל, דלא גרע מדבר שלא בא לעולם), אלא בש"י רבנן הוא, ואיך שייך לפשוט ע"י בר פדא, דלפי פ' זה שהביא הר"ן ע"כ ס"ל כר"מ. ותי' דעכצ"ל דאף דהגמ' אתיא לר"מ דקונם כללי יש בה מעילה, מ"מ אין הסוגיא אתיא אליבא ש"י ר"מ בדשלב"ל, שהוא דלא כהלכתא.
- (ג) **הנותן שתי פרוטות וכו'-** הק' **הרשב"א** בקידושין (סב:), מ"ש ציור זה מהא דמקדש אשה לאחר ל' יום דמהני, כיון דבידו לקדשה עכשיו ולקדשה לאחר זמן. ותי' **דהכא** שאני, שאינו רוצה שיחולו קידושין שניים עד שיעבור עלי' זמן אחר שאינו ראוי לתפוס בו קידושין, אבל התם בשעה שקדשה ראוי' היתה לקידושין, וכל אותן זמן של שלשים נמי ראוי לקידושין, והלכך מקודשת".
- (ד) **שתי פרוטות-** למה נקט ב', ולא פרוטה א'. כ' **הרשב"א** (ל: סוד"ה יתבי) דזהו סיוע למש"כ שם דהיכא דעשה ב' קניינים, א' שיחול עכשיו וא' שיחול לכשמכרו לאחר זמן, לא מהני בקנין א', דכבר כלתה הקנין על החלות הראשונה, ולכן ה' צריך לנקוט דוקא ב' פרוטות, דפרוטה א' לא סגי, דכבר כלתה הקנין כסף על הקידושין הראשונה, ולא יהי' ראוי עוד לקנות בו. [ולכא' לפי המחלף הראשונה של הרשב"א, דיכול לעשות ה' חלותין במעשה קנין א', צ"ע למה צריך ב' פרוטות].
- (ה) **פדאן אחרים אין חוזרות וקדושות-** הק' **בחי' ר' שמואל** (ט"ו, ה'), לפי מש"כ הר"ן לעיל (כח:) דיש שפירשו סוגיין אליבא דר"מ ובקונם כללי, מה שייך הכא החסרון של פדיון אחרים. הרי כל הענין של פדיון אחרים הוא מה שעכשיו אינו ברשותו אלא ברשותם. ובשלמא בהקדש ממש, שפיר י"ל דע"י פדיון שלהם נעשה החפץ שלהם, אבל בקונם כללי, הרי החפץ שלו הוא, וא"כ איזה מעלה יש בהא דפדאום אחרים, לכא' עדיין שלו הוא. וכ' דלכא' מבואר מכאן חידוש גדול, דבקונם כללי הרי החפץ נעשה לחפץ של הקדש ממש, וכשפדאום אחרים, נעשה באמת שלהם, דמיד שעושה הקונם כללי שוב אין הממון שלו אלא של הקדש, וא"כ שפיר יכול האחרים לפדותן ולהעשות החפץ שלהם. ובביאור הדברים כ', "דחפץ שיש בו דין ניהוג קדושה לכל העולם, דינו הוא דמכח זה חל עליו חלות דין הקדש גמור".
- (ו) **ואשה נמי כפדאום אחרים דמיא-** כ' הר"ן דמה שקידושי אשה דומה לפדאום אחרים, הוא משום דאין אנו דנין מצד האשה אלא מצד האיש, לפי שאין האשה מקנה עצמה להאיש, אלא מכיון שהיא מסכמת לקידושי האיש היא מבטלת דעתה ורצונה, ומשוי נפשה אצל הבעל כדדבר של הפקר, והבעל מכניסה לרשותו. וא"כ, כיון שאנו דנין מצד האיש, א"כ אי"ז דומה לפדאן הוא, דהתם הרי הוא יכול לפדותן ולחזור ולקדשן, אבל כאן כשמגרשה הרי היא ברשותה לגמרי, ואין לו זכות לקדשה בלא דעתה, ולכן אינו דומה לפדאן הוא. אבל גם אינו דומה לגמרי לפדאן אחרים, לפי שמצד האשה למעשה היא מכנסת עצמה קצת לרשותו, וא"כ הוי דומה קצת לפדאן הוא, וא"כ אין להביא רא' לבעיין. וע' **באבני מלואים** (כ"ז, ו') שכ' דלכא' משמע מדברי השו"ע שם דאם האשה הבינה דברי האיש, אפי' אם העדים אינם יודעים שהיא מבינה, מ"מ הוי מקודשת. והק' האבנ"מ, למה מקודשת, הרי לכא' הוי קידושין בלא עדים, דאין העדים יודעין שהיא מבינה מה שהוא אמר, ומסכמת לדבריו. ותי' ע"פ דברי הר"ן הנ"ל, דעיקר הקידושין הוא מצד הבעל,

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

והיא רק מפקרת עצמה, והבעל לוקחה. ועפ"ז כ' האבנ"מ, "וכיון דעיקר הקידושין מצד הבעל, א"כ עיקר דבר שבערוה מצד הבעל הוא, ולכן לא בעינן תרי סהדי אלא לגוף הקידושין ששמעו מן המקדש, אבל רצון האשה לא בעי עדים וסגי בהודאתה". וע' ביד רמ"ה (ב"ב פרק ג', אות רכ"ד) שכ' דגם היכא שיש דעת אחרת מקנה צריך כוונה לקנין, מהא דאם קידש יבמתו לאחר חליצה וסבר שהיא יבמתו, ולא נתכוין לקידושין, הדין הוא דלא מהני, מוכח מזה דאף בדעת אחרת מקנה צריך דעת הקונה. ומבואר מדברי הרמ"ה דס"ל דקידושין מהני בדעתה כמו בכל קניינים דמהני בדעת המקנה, ודלא כדעת הר"ן (וכן לכאור' מבואר מדברי הרשב"א בקידושין [ב:]), דהק' אהא דצריך המשנה שם לחדש דאינו יכול לקדש אשה בע"כ, מהו החי' בזה, הא בעינן דעת מקנה, ותי' דהחידוש הוא לענין תליוהו וקדיש, דקיי"ל דלא מהני, אף דבקנינים בכה"ג מהני. ולפי מש"כ הר"ן, לכאור' יש ליישב קו' הרשב"א בפשיטות, דקידושין חלוק מכל שאר קנינים לענין דעת מקנה, אע"כ דלא ס"ל כן).

(ז) **לאפוקי דגים ועוברים** - העיר הקרן אורה, איזה הנאה שייך ליהנות מעוברים. וכ' דלכאור' כוונת הגמ' לומר דכיון שהי' עובר בשעה שנדר, אף לאחר שיצא לאויר העולם מותר ליהנות ממנו, וסיים דאי"ז מוכרח. והגליוני הש"ס ציין למה דאי' בסנהדרין דנהנה מן העובר אם מוקים להאשה באפי זיקא.

(ח) **מדלא קאמר מבעלי שער** - ביאר הר"ן, כיון דלא אמר בעלי שער, ע"כ לא הי' רוצה למעט קרחין, וכיון דלגבי קרחין לאו דוקא, אמרי' דגם לגבי בעלי שיבה לאו דוקא, ואין כוונתו אלא לאותן שאדם מתאר אותם שחורי ראש, דהיינו אנשים (וכע"ז כ' הרשב"א בקצת יתר ביאור). והק' רעק"א, מהכ"ת דלשונו לאו דוקא, אולי אמר שחורי ראש משום דהי' רוצה למעט בין קרחין ובין בעלי שיבה, ואם הי' אומר בעלי שער, אז לא הי' ממעט אלא קרחין ולא בעלי שער, והניח בצ"ע. וע' קרבן נתנאל (ב') שהביא קו' זו מהט"ז (יו"ד רי"ז, ל"ב), ותי' דכוונת הגמ' מדלא קאמר "מבעלי שער שחורי ראש", משמע דאין כוונתו למעט ב' מיעוטים אלו.

(ט) **מ"ט, אנשים זמנין דמיכסו רישיהו וזימנין דמגלו רישיהו** - ע' בט"ז (או"ח ח', ס"ק ג') שהביא מש"כ השו"ת מהרש"ל (ע"ב) דדין כיסוי הראש אינו אלא למדת חסידות, אבל מעיקר הדין אין צריך. וכן האריך בביאור הגר"א שם, וציין לגמ' דידן לראי', דמשמע דאין שום חיוב לכסות הראש. וע"ע במהרצ"ח דהעיר על מה שלא ציין הט"ז הנ"ל לסוגיין. ועוד כ' דלכאור' משמע דנשים מחויבות לכסות ראשיהן אפי' בבית, והעיר על מה שלא נתעוררו מסוגיין. אולם ע' בתוס' דכ' דאנשים מותרין לגלות ראשיהן "באקראי בעלמא", ודייק מזה החתם סופר (כאן) דמשמע דס"ל לתוס' דצריך לכסות, אלא דכ' דכוונת התוס' הוא דכיון דנכון לכסות, ממילא מגולין רק באקראי. ועוד כ' דמה שבזמננו מקפידין מאד שלא לילך בגילוי הראש, אי"ז מצד המדת חסידות, אלא מעיקר הדין הוא, מכיון שהעכו"ם עשו בזה חוק לילך דוקא בגילוי הראש, א"כ נאסר לנו מן הדין (ועפ"ז ביאר למה אין מקפידין על הפנויות שלנו לעשות כן, משום דאצל הגוים הנשים אינם מקפידים ללכת בגילוי הראש, רק הזכרים). וע"ע ביעב"ץ שהעיר דמרישא דמתני' משמע דבתולות אסורות, משום דלא מכסי רישיהו, אבל בסיפא דמתני' מדויק איפכא, דהזכיר רק אנשים, וצ"ע.

(י) **אבל נשים לעולם מיכסו** - פי' המפרש, שאינם שחורי הראש, ועטופות כל שעה בלבנים. וע' בשו"ת באר שבע (סי' י"ח), שכ' דאם אי' דכל הנשים היו רגילות בפאה נכרית מגולה כדי שתתקשט בשער, א"כ איך אפשר לומר שאין נקראין שחורי ראש אלא אנשים ולא נשים מטעם דנשים עטופות בכל שעה על ראשן בלבנים, אדרבה, הרי לובשין רק שערות שחורים, כיון שהולכות בפאה נכרית מגולה, והוכיח מכאן דע"כ אסור לאשה לצאת לחוץ בפאה נכרית מגולה.

(יא) **מן הנולדים אסור בילודים** - דהיינו, אף מן הילודים, אולם גם מן הנולדים אסור. וכ' הרשב"א לעיל (טו:): דאף דעדיין אינם בעולם, מ"מ יכול אדם לאסור דבר שאינו בעולם על עצמו, ורק על אחרים אינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם, וע"ש דכ' דמתני' חזינן רק דאסור, אולם יתכן שהוא רק מדרבנן, אבל באמת מברייטא שהביא הגמ' שם מוכח שהוא אסור מן התורה.

(יב) **ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם** - הק' הנמוקי יוסף (י:), איך פליגי בהכי, ניחזי אנן היכי משתעי אינשי. ותי' בשם הריטב"א (ואינו בריטב"א בפנינו) דאיכא מיעוטא בלשון התורה, וזה נדר סתם, ושכח מה הי' דעתו, ר"מ סבר הלך אחר לשון בני"א, ולא חיישינן בהא למיעוטא, ורבנן סברי דכיון דלשון תורה הוא, חיישינן למיעוטא. אולם ע' בבית יוסף (יו"ד רי"ז, ל"ז [ב], בסופו) שכ' דמה שלא הביא הרמב"ם דין זה דמתני', היינו משום דס"ל דכיון דנח' בלשון בני אדם, א"כ אין שייך לפסוק בזה, שהכל הולך אחר לשון בני"א, באותו מקום ובאותו זמן.